

l'Abellerol

Entrevista a Salvador Maluquer

Salvador Maluquer és una de les persones més rellevants de la història moderna de l'ornitologia catalana. Va ser soci fundador de la Sociedad Española de Ornitología de la qual en va ser president entre 1972 i 1975 i secretari de la secció catalana des de 1954 a 1973, i vicepresident des de 1974. En aquesta entrevista ens parla dels orígens de l'associacionisme ornitològic català, amb moltes anècdotes i situacions que ja formen part de la nostra història.

Ratü Aymí

En aquesta entrevista desgranarem poc a poc com l'afició d'uns pocs amics, la majoria gent molt jove i en un escenari de postguerra, però amb el nexa comú de la passió pels ocells, van esperonar la creació de la Sociedad Española de Ornitología i van mantenir una secció catalana que va rutllar amb peculiaritats pròpies. Sabrem com eren aquells temps on era difícil trobar una guia d'ocells en

català o en castellà fins que es va traduir per primer cop la cèlebre guia de Roger Peterson. Coneixerem també com es feien i s'organitzaven les excursions, xerrades o les sortides i també podrem imaginar com era en aquells temps organitzar una sortida al delta de l'Ebre. L'entrevista de Salvador Maluquer serveix per apreciar com han canviat les coses i conèixer la visió d'una persona amb prou criteri com per valorar el temps

Sumari

Editorial

Cinc anys d'*Ornitho.cat* 2

Notícies 3

- Informe sobre l'estat de les tendències del Medi Natural a Catalunya 2013
- Signatura del conveni amb el Departament de Territori i Sostenibilitat
- Obituari: José Ramón Pons Oliveras

Entrevista a

Salvador Maluquer 4

Novetats avifaunístiques

- Crònica Ornitològica Juny - Novembre 2013 9

Novetats bibliogràfiques

- *Atlas de las aves en invierno en España 2007-2010* 13
- *The Finnish Bird Ringing Atlas, vol. 1* 15

Agenda 16

transcorregut i la situació actual de l'ornitologia catalana.

La memòria precisa i detallada d'en Salvador permet recuperar anècdotes, esdeveniments i facetes organitzatives que ens ajuden a comprendre com hem arribat al moment actual i els canvis que s'han produït des d'aquells inicis ara ja fa 60 anys. Aquesta entrevista, a la vegada, vol servir també de petit homenatge al Salvador, un personatge clau que molt sovint ha defugit de qualsevol mena de protagonisme i que probablement no hem valorat suficientment. En aquest sentit cal recordar el merescut nomenament que li va fer la Institució Catalana d'Història Natural com a soci d'honor de l'entitat el passat 13 de juny.

l'Abellerol

Butlletí de contacte de
l'Institut Català d'Ornitologia

núm. 48
hivern 2013 - 2014

Comitè Editorial

Raül Aymí, Jordi Domènech,
Gabriel Gargallo, Santi Mañosa

Col·laboradors

X.Ferrer
M.Franch
S.Maluquer

Disseny i maquetació

Lluc Julià

Edita

Institut Català d'Ornitologia
Museu de Zoologia
Passeig Picasso, s/n
08003 Barcelona

C/ Girona, 168, ent. 5a
08037 Barcelona
Tel.: 93 458 78 93

Correu electrònic: ico@ornitologia.org

Pàgina web: www.ornitologia.org

Junta Directiva

President: Santi Mañosa

Sotspresident: Lluís Brotons

Secretari General: Xavier Tomàs

Tresorer: Vittorio Pedrocchi

Vocals: Joan Aymerich, Gerard Bota,
Carles Carboneras, Pere Cortinas i
Jacob González-Solís.

e-mail: junta@ornitologia.org

L'Institut Català d'Ornitologia (ICO) és una entitat constituïda amb la finalitat de promoure l'estudi i seguiment de les poblacions d'ocells que nien, migren o hivernen a Catalunya, així com de fomentar la seva conservació.

© 2014 Institut Català d'Ornitologia

Dipòsit Legal: 12371-01

ISSN: 1579-3400

Impressió: Aura Digit

Les opinions dels autors de les col·laboracions que apareixen en aquest butlletí corresponen exclusivament al seu criteri personal, excepte les que siguin en el seu caràcter de directrius de l'ICO o del comitè editorial.

EDITORIAL

Cinc anys d'Ornitho.cat

El pròxim mes de març complirem el 5è aniversari d'*ornitho* i hem acabat l'any 2013 superant el llindar dels 2 milions d'observacions, amb prop de 2.000 observadors i amb un volum d'uns 30.000 usuaris diferents que visiten el portal anualment. Són xifres espectaculars i realment inimaginables quan vam posar en marxa aquesta aplicació el mes de març de 2009.

No cal repetir els avantatges d'*ornitho*; els usuaris ho sabeu perfectament. Aquest portal permet que cadascú entri i gestioni les seves observacions ornitològiques a l'hora que les comparteix amb tothom de manera ràpida i fàcil. L'avantatge d'aquest sistema és que resulta beneficiós per a tothom. Si bé les dades aïllades d'un sol observador poden tenir poca rellevància, quan s'ajunten, posen a l'abast de tothom una gran quantitat d'informació útil i que reverteix en el coneixement general dels ocells i de la seva conservació.

El primer país que va tenir el portal *ornitho* va ser Suïssa l'any 2006. Des de llavors, la família *Ornitho*; és a dir, els països o regions que utilitzen aquest mateix sistema creat per l'enginyer suís Gaëtan Delaloye, no ha parat d'augmentar. Recentment s'hi van sumar Alemanya i Àustria i ara mateix el portal cobreix bona part del centre i sud d'Europa. Les xifres acumulades en el context europeu són també impressionants: uns 50.000 observadors registrats i més de 10 milions d'observacions tramitades cada any!

Aquest volum tan important de dades ofereix grans possibilitats de recerca. A nivell panauropeu s'han començat iniciatives molt interessants aprofitant que actualment la majoria de països disposen de portals d'enregistrament en línia similars a *ornitho*. Ja s'han fet, per exemple, els primers mapes de distribució setmana a setmana a nivell continental per a un grup reduït d'espècies. És un exemple més del potencial de la informació recollida a través d'aquests portals i dels avantatges que ofereix l'anàlisi conjunt de les dades.

Un pas també important del portal *Ornitho* ha estat l'ampliació a d'altres grups taxonòmics. Des del mes de maig de 2013, *ornitho.cat* permet l'entrada d'observacions, no només d'ocells, sinó de mamífers, rèptils, amfibis, papallones diürnes i libèl·lules. Ja acumulem més de 12.000 observacions d'aquests grups i gràcies a l'acord amb altres associacions i entitats *Ornitho* va guanyant cada cop més protagonisme com a eina de transmissió de coneixement entre naturalistes, biòlegs i professionals vinculats al medi natural.

Tots els usuaris d'*Ornitho* podem felicitar-nos per haver assolit aquesta xifra dels 2 milions d'observacions i també per aquest 5è aniversari que ens obre unes perspectives de futur amb moltes possibilitats. Gràcies a tots per la vostra col·laboració!

NOTÍCIES

Informe sobre l'estat i les tendències del Medi Natural a Catalunya 2013

Des del passat mes d'octubre està disponible un informe elaborat per la Institució Catalana d'Història Natural amb el suport de Direcció General de Polítiques Ambientals del Departament de Territori i Sostenibilitat i de l'Obra Social de La Caixa sobre l'estat i les tendències del Medi Natural a Catalunya 2013.

Aquest document és el segon que publica la ICHN després d'un primer informe l'any 2009 amb la intenció de compilar informació sobre l'evolució de l'estat del medi natural de Catalunya i establir la metodologia adequada per elaborar un informe periòdic sobre l'estat de la natura (gea, flora, fauna, ecosistemes, processos, etc.) i calcular alguns indicadors.

En el present informe es presenten onze indicadors dels quals 5 han estat calculats per l'ICO: primeres arribades d'ocells migratoris, període de reproducció dels ocells, tendència de les poblacions d'ocells comuns i estat de conservació dels ocells nidificants.

Aquest document es pot consultar en línia en aquest enllaç:

<http://ichn.iec.cat/pdf/InfMN2013.pdf>

Signatura del conveni amb el Departament de Territori i Sostenibilitat

El passat 8 de novembre la Directora General de Polítiques Ambientals, Marta Subirà, i el President de l'associació, Santi Mañosa, van signar el nou conveni de col·laboració entre el Departament de Territori i Sostenibilitat i l'ICO.

El nou conveni de col·laboració se centra en la coordinació dels projectes de seguiment SOCC i SYLVIA i en l'obtenció de bioindicadors de la qualitat ambiental a nivell de Catalunya. Els projectes SOCC i SYLVIA, són iniciatives de seguiment a llarg termini que permeten copsar l'evolució de paràmetres poblacionals i demogràfics de vital importància gràcies a la col·laboració de centenars de voluntaris i al suport del Departament de Territori i Sostenibilitat.

Obituari: José Ramón Pons Oliveras

L'11 d'octubre de 2013, traspassà a l'edat de 85 anys, en José Ramón Pons Oliveras, viatger naturalista, fotògraf i cinematògraf de la natura, i col·leccionista aferrissat.

En el món de l'ornitologia catalana és conegut principalment com a fotògraf i cinematògraf d'ocells de les dècades dels cinquanta als setanta del s.xx. Va fer tàndem estret amb l'amic Artur Sarró amb qui va viatjar a indrets insospitats de l'Àfrica, així com de l'Amèrica del Sud i alguns punts de l'Àsia i Oceania, filmant a tort i a dret en indrets desapareguts o impossibles de visitar en l'actualitat. Fou dels pioners fotògrafs d'ocells espanyols, i va treballar molt a Andalusia i a Extremadura. En José Antonio Valverde li atorgà el títol de "fotògrafo de Doñana", tant per l'ètica professional (primava sempre la seguretat de l'ocell davant la foto) com pel seu treball a Doñana. Juntament amb Trecu,

Bernabé i Sarró patrocinà la construcció a Doñana de les tres torres per filmació erigides a les "pajareras", davant del niu de l'àguila imperial, i davant del niu de l'àguila marcenca. Soci de la Sociedad Española de Ornitología des de l'any 1955, la seva activitat ornitològica ibèrica la desenvolupà entre els anys seixanta (la seva primera publicació fou del 1956 sobre un trencanous al Pirineu) i mitjans dels setanta. De les prop de la vintena de publicacions científiques entre articles i notes que publicà, el darrer fou el 1971 sobre el gall fer a Sant Joan de l'Erm. Va fotografiar per primer cop el pioc als secans lleidatans, i va citar també per primer cop l'esparver d'espatlles negres a Catalunya, i el corb marí emplomallat de les Medes. La seva darrera aparició en els

medis fou en el clip intitulat "La història del pioc a Catalunya" del programa de TV3 "El medi ambient" que es va emetre el 9 de juliol de 2009 (<http://www.tv3.cat/videos/1346989/La-historia-del-pioc-a-Catalunya>). La seva principal labor fou la de divulgador mitjançant la fotografia (per exemple als ocells de les terres catalanes) però especialment amb les pel·lícules rodades, tant a Espanya (Pirineu i sud principalment) com a l'Àfrica, que ens engrescaren a molts de nosaltres a l'afició naturalista i van posar color en els grisos anys seixanta i setanta del s.xx.

XAVIER FERRER

ENTREVISTA A SALVADOR MALUQUER

“L’ornitologia ha anat a millor a tot arreu, però especialment a Catalunya”

Salvador Maluquer (1926), junt amb el seu cosí Joaquim, és una de les persones clau de la història moderna de l’ornitologia catalana. Va ser soci fundador de la Sociedad Española de Ornitología de la qual va ser president entre 1972 i 1975 i secretari de la secció catalana des de 1954 a 1973, i vicepresident des de 1974, tot i que en va ser el màxim promotor fins a la seva dissolució el 1986. Parlem amb ell i gaudim de la seva privilegiada memòria, el seu relat pausat, organitzat i entenedor per conèixer com va ser l’origen de la primera associació ornitològica del país.

Com va començar la seva afició a l’ornitologia?

La meua família sempre ha tingut des de fa ja unes quantes generacions molta afició a la història natural i a la natura. El meu avi era advocat, polític, juríconsult, etc. però tenia diverses finques i sempre tenia gàbies d’ocells grans on poguessin volar i on hi plantava arbres especials. Dels fills, no n’hi havia cap que fos biòleg perquè llavors no existia la carrera de biologia, però tots hi van tenir molta afició. El més gran dels meus oncles, l’oncle Salvador, va ser un dels fundadors de la Institució Catalana d’Història Natural i es va dedicar molt a la botànica, la divulgació i va publicar un llibre sobre l’aquari d’aigua dolça. El seu germà, l’oncle Pepe, el segon, també va ser fundador de la Institució i es va dedicar a malacologia i va ser secretari de la Junta de Museus i va fer articles als diaris de Catalunya parlant dels museus de Chicago i de Berlín. El meu pare, Joaquim Maluquer Nicolau, que tampoc tenia res a veure amb la natura des del punt de vista professional, també es va dedicar als rèptils i amfibis. Poc abans de morir, encara el van fer president honorari de la Societat Catalana d’Herpetologia. Després de la guerra, als anys 40, el meu pare va heretar del meu avi una finca a l’Urgell entre Tèrmens i Vallfogona. Vam començar a anar-hi, estava molt feta malbé per la guerra, el front havia passat per allí i estava plena de bombes de mà. Total, que em va comprar una escopeta petita de 14 mm i vam començar a mirar els

Salvador Maluquer durant l’entrevista a l’oficina de l’ICO.

ocells i, desgraciadament, el primer ocell que vaig matar va ser una pobra puput que em va fer molta il·lusió pels colors i perquè no l’havia vista mai. A casa hi havia llibres d’ocells; no gaires, però n’hi havia. En recordo un en francès d’un tal Deyrolle on hi havia tots els caps dels ocells en color, només els caps, i amb aquests vam començar a classificar. El meu germà Josep també s’hi va aficionar i vam començar els dos a mirar una mica. El segon ocell que vam caçar va ser un abellerol, que ja va ser impressionant pels colors. A partir de llavors ja vam fer una llista dels ocells que havíem caçat i vam començar a anotar els ocells que havíem vist i a mirar els llibres i així va començar la

cosa. Això era als anys quaranta, però fins als anys cinquanta no vam poder fer gaire cosa. Vam començar a anar al Museu de Zoologia i en aquella època el Museu estava molt abandonat, no hi havia ningú; només unes senyores grans que es dedicaven a vigilar les col·leccions i a netejar. Mira si estava abandonat que en recordo una anècdota: en un dels ocells dissecats hi havia el cartell de l’ós blanc, “oso polar”. Vam trobar que hi havia moltes col·leccions d’ocells en pell i moltes coses sense classificar i conjuntament amb el meu germà i el meu cosí Joaquim Maluquer Sostres vam començar a organitzar la col·lecció del Museu, vam fer imprimir etiquetes, vam posar etiquetes petites a les pells per

conservar les dades antigues fins que un dia ens van dir que hi havia un senyor gran que ens volia conèixer i que va ser en Federico Travé. Era un senyor que el vèiem molt més gran que nosaltres, amb el cabell blanc. Tenia una bona posició social i era advocat de formació, però pràcticament no va fer mai d'advocat. Tenia un negoci de peces desmuntables, flors i cossos humans per a les escoles. I finalment va anar a parar a la IBM, de la qual va arribar a ser director d'Espanya i es va instal·lar a Madrid. Tenia molta afició a moltes coses, a la natura, als ocells i, especialment, a la mitologia.

Tenia una finca molt gran a Cubelles amb una biblioteca molt completa de mitologia. De seguida ens vam posar d'acord i com que érem quatre ja semblava que podíem fer alguna cosa, especialment la possibilitat de fer una societat d'ornitologia. Llavors en Federico Travé va contactar amb el seu cunyat, Santiago Martí Rusca, i també es va incorporar al grup, vam formar un petit grup inicial i vam redactar uns estatuts per a una societat catalana d'ornitologia. En aquella època al Museu de Zoologia de Barcelona es feien unes reunions de *zoològus espanyols* i allí hi havia un jesuïta, el pare Cañigüeral, que escrivia a la revista *Ibérica* i un dia va publicar una nota dient que s'estava formant a Madrid una societat d'ornitologia. En Federico Travé, que tenia possibilitats, diners i podia fer-ho, va fer un viatge expressament per Espanya a conèixer aquesta gent; va anar a Madrid, va anar a Burgos, va conèixer en Sáez-Royuela, va conèixer en Valverde, va conèixer en Bernis... Va tornar dient que havien arribat a un acord per fer una única societat, així que vam preparar els estatuts i el 15 de maig de 1954 es va fer l'acta oficial de la fundació.

Aquí a Barcelona érem potser entre 50 i 70 socis, i de seguida vam fer una secció catalana independent. Rebíem tot el bloc de les revistes *Ardeola* i el repartíem nosaltres, cobràvem les quotes, les enviàvem a Madrid, cobràvem un petit suplement i anàvem vivint com podíem.

Posteriorment en Travé va conèixer en Peterson a través d'un francès que es

Salvador Maluquer amb Néstor Luján anellant a l'illa de Buda, 20 de maig de 1960.

deia Etchecopar; en Peterson va passar per Barcelona, va dibuixar una *Cyanopica* molt bonica que en Travé va fer servir, en tinta, en els seus papers de carta i etiquetes inclús en els seus llibres hi ha un ex-libris que això ara mateix deu estar al Museu de Granollers, on hi ha tota la biblioteca. Després ja vam pensar a fer la guia Peterson en espanyol. En Mauricio González, que parlava l'anglès igual de bé que l'espanyol, va fer la traducció i nosaltres vam poder introduir-hi el noms catalans. Vam parlar amb Josep Maria

de Sagarra per alguns dubtes d'ocells, ja que ell també era soci fundador. I així vam fer la primera llista de noms en català que va sortir a la primera edició de la Peterson.

Així va ser el començament de tot. La publicació de la guia de Roger Peterson va ser una gran cosa, llavors ja vam fer molta més propaganda. El pare Julià, que també era un dels fundadors, un jesuïta que era professor de Ciències Naturals al col·legi de Sant Ignasi de Sarrià, ens va ajudar molt, va buscar socis, ens va presentar gent que ell coneixia que tenien afició, caçadors, el Sr. Par, els Boteys, que eren molt caçadors i tenien finques a la part de les Gavarres, el Sr. Borés, de l'illa de Buda, i vam començar a tenir una entrada important de socis. A partir dels anys cinquanta vam començar a fer anellaments al Delta amb el mateix Sr. Borés, i anellaments a les Medes; llavors hi podies accedir fàcilment, no hi havia cap restricció, només calia que trobessis un pescador que et volgués esperar.

On es feien les xerrades ?

Les primeres xerrades es feien a casa del Sr. Travé, al carrer París 206, primer pis. Després, quan vam aconseguir més contactes, vam anar al carrer Egipcíacues. Com que teníem diversos catedràtics a la junta com el Dr. Gadea, el Dr. Planas, el Dr. Margalef, amb tots ells vam tenir faci-

Acte de nomenament de Salvador Maluquer com a Soci d'Honor de la Institució Catalana d'Història Natural el 13 de juny de 2013.

SALVADOR MALUQUER “L’ornitologia ha anat a millor a tot arreu, però especialment a Catalunya”

litat per anar al Consell Superior i ens deixaven la sala gran d’actes sense pagar i havíem de fer una cosa que era perillosa, que era despenjar cada vegada el quadro de Franco i deixar-lo amagat per allí i penjar-hi la pantalla, però havíem de fer-ho de forma que no semblés una cosa irrespectuosa perquè teníem policia vigilant a cada conferència.

Per a cada conferència s’anava primer a demanar permís a *Información y Turismo* de la Rambla i després a la Jefatura Superior de la Policia. Llavors amb el permís d’*Información y Turismo* i de la policia fèiem la conferència, la qual havia de ser teòricament en castellà, tot i que alguna vegada també s’havia fet en català i venia un policia que es posava a l’última fila avorrit d’escoltar la conferència fins que un dia ens va dir que nosaltres portéssim directament el resum, que ell no vindria més perquè era massa pesat. Tot i això, encara va venir bastants mesos a veure si realment parlàvem d’ocells i no de política.

També es feien reunions a l’hotel Colón de la plaça de la Catedral?

A part de les xerrades oficials, ens reuníem cada setmana a diferents llocs. Primer a l’Oro del Rhin, que ara ja no existeix i estava al costat del Coliseum, a la cantonada amb la Rambla, finalment a l’hotel Colón a la plaça de la Catedral. Ara seguim reunint-nos a l’hotel Colón cada divendres, tot i que som molt poca gent.

Qui vàreu ser els que ho vàreu moure tot? Ho portàveu tot només entre tres o quatre?

Els que ho vam moure vam ser pràcticament dos per no dir un. La qüestió administrativa la vaig portar jo des del moment de la fundació fins que vaig passar el càrrec de secretari a en Santiago Martí i jo em vaig quedar com a vicepre-

Salvador Maluquer anellant a la “pajarera” de l’Algaida (Doñana), juny de 1955.

sident, però vaig seguir fent exactament el mateix, fent les convocatòries i preparatius. En Federico Travé donava moltes idees, coneixia i contactava amb la gent, però ell de ficar-se en l’organització no ho era, ell comprava els llibres, tenia una biblioteca molt bona, feia conferències, etc. però no era una persona d’organització, sinó de donar moltes idees. Llavors per a l’ordre i organització sort que me n’encarregava jo. Tinc les dades aquí anotades en un paper: de la secció catalana en vaig ser secretari des de la fundació l’any 1954 fins al 1973, després vaig passar a vicepresident fins a la dissolució l’any 1986. Llavors ja hi havia els grups d’ornitòlegs de la Institució Catalana, els del Museu de Zoologia amb el Salvador Filella que treballaven molt bé i vaig fer una circular final tancant

la Secció i explicant el perquè: dient que era una altra època i que ara convenia estudiar de fer una societat catalana d’ornitologia. Llavors ja havia mort Franco des de feia alguns anys.

Quines relacions hi havia els primers anys amb Madrid?

Molt bones, no és que fossin contínues, però hi havia molt bones relacions. Només et diré una cosa: en Bernis, el secretari i fundador i l’ànima de l’associació a Madrid, tenia un fitxer personal de bibliografia ornitològica espanyola i canària i a mi m’interessava molt aquest tema. Doncs em va anar enviant totes aquestes fitxes en petits paquets a Barcelona, el fitxer autèntic, i jo les anava copiant. Que una persona com ell que era catedràtic m’anés enviant tot el seu fitxer, per etapes, vol dir que hi havia molta confiança. Després es van conèixer les senyores i els fills i hi havia amistat. Vam tenir molt

bona relació amb Sáez-Royuela i també amb tota la gent d’allí, amb González Díez encara ens felicitem cada any nou. Eren molt bona gent, molt simpàtics i molt oberts i no els va semblar estrany que féssim una secció aquí. Mira si va anar bé que quan vam fer quinze anys a Madrid no van celebrar res i aquí ho vam celebrar amb tot luxe. Una celebració que ens va costar diners, sort que teníem gent de diners a la Junta. Vam convidar el matrimoni Bernis, els vam instal·lar al Ritz i quan van arribar a l’habitació hi havia un ram de flors molt bonic i vam fer un dinar només per als membres de la Junta i per als convidats al Polo Club i allí vam regalar a la Sra. Bernis un coll de pell de visó que ens havia proporcionat en Farré Raventós, que llavors tenia una granja de visons. A cadascun dels assistents al dinar li vam donar un cendrer fet expressament a la Bisbal amb un dibuix d’un ocell i al darrere hi posava l’ocasió, vam editar una medalla

de plata per a en Bernis i unes 200 de bronze que vam posar a la venda per als socis, una exposició de treballs d'ornitologia en el vestíbul de la universitat i en el paranimf una conferència que va donar en Bernis sobre la cigonya amb una pel·lícula molt llarga. Després amb en Jonch, que era de la Junta i director del Zoo, vam fer-hi una visita oficial i vam visitar Montjuïc. A la nit vam fer un sopar amb tots els socis.

Com es feien les excursions?

Es buscava un lloc d'interès ornitològic, algun museu pròxim i es mirava de fer una visita prèvia, es connectava amb algun lloc per dinar. Hi anàvem sempre amb autocar. Quan s'havia acabat l'excursió es mirava de fer una ressenya ben feta a *Ardeola* on buscàvem la col·laboració d'en Vives Codina en la part de botànica.

A part de les xerrades i excursions, podria esmentar alguna altra activitat destacada?

Des de molt aviat vam començar a fer nombrosos curssets d'iniciació a l'ornitologia que van tenir força èxit. L'any 1958 també vam organitzar un viatge a Hèlsinki per participar en el XII Congrés Internacional d'Ornitologia. Vam anar-hi cinc persones des de Barcelona.

Vostè va ser la primera persona que va anellar un ocell a Catalunya amb el remitent ICONA segons el que consta a tots els documents publicats. Va ser un agrò roig anellat al delta de l'Ebre el 30 de maig de 1957. Quin record en té, d'aquells primers anellaments?

Ho recordo com una cosa molt bonica perquè el Delta és una zona que em segueix agradant; recordo que hi anàvem amb aquells pantalons de goma fins a dalt i ens ficàvem entre les canyes i trobàvem els nius dels agrons i n'hi havia molts. Era una mica perillós perquè no

Francisco Bernis i Salvador Maluquer en el Club de Polo de Barcelona durant el dinar d'homenatge al Dr. Bernis; 10 de maig de 1969.

anàvem prou preparats. Recordo una vegada que ajupint-me se'm va ficar una canya enmig de la ullera i no em va foradar l'ull de casualitat. En tinc un record molt bonic; hi vam anar moltes vegades i amb gent diferent. Hi anàvem amb l'administrador de la finca del sr. Borés, en Pere Franch Piñana, que vivia a la Cava. Les anelles ens van arribar des del Centro de Migración de Aves de Madrid. A part del Delta, alguna vegada també vam anar a les Medes on vam anellar alguns polls de gavines.

Vostè va conèixer amb detall com era el delta de l'Ebre dels anys 50, 60 i 70 molt abans de crear-se el parc natural i en va publicar molts articles i notes. Com era el delta en aquella època?

Com es muntaven les campanyes d'anellament? Com era la logística?

Semblava que anessim a l'oeste perquè era completament diferent d'ara; en primer lloc no hi havia pràcticament carreteres, sinó camins estrets de terra i la majoria quedaven entre camps inundats sense il·luminar. Arribaves a la nit i veies els llums de la Cava i no sabies com arribar-hi. No hi havia res senyalitzat, no hi havia autopista i per la carretera recordo que de vegades a l'hivern trobàvem camions de taronges que venien de València bolcats pel vent. Algun cop ens havíem quedat a dormir al Perelló i al matí a l'hivern alguna vegada havíem trobat que no podíem marxar perquè els vidres estaven glaçats. També ens quedàvem a l'Aldea, a l'hostal dels Alls, o a La Cava, a casa d'en Pere Franch. Una vegada, en Pons Oliveras va

caure amb el dos cavalls dins del canal i vam haver de treure'l, posar-lo dret i va poder continuar. Arribàvem a l'illa de Buda i arribava el barquer perquè l'havia avisat en Pere Franch ja que era un pas de barca particular. A Buda no hi havia llum elèctrica. Algun cop havíem dormit a Buda amb el Sr. Borés, que era un senyor gran, molt agradable, tenia molts diners, s'havia educat a Anglaterra i encara que era molt caçador tenia molt de respecte per la natura i ens va donar moltes facilitats i hi podíem anar sempre que volguéssim. Ara, això sí, era incòmode perquè no hi havia llum.

Abans hem parlat de la traducció del llibre de Peterson però no hem comentat res de la publicació de la primera versió de *Els Ocells de les Terres Catalanes* d'en Joaquim Maluquer; va marcar un abans i un després la publicació d'aquest llibre?

Per mi sí, completament. El Peterson era

SALVADOR MALUQUER **“L’ornitologia ha anat a millor a tot arreu, però especialment a Catalunya”**

molt interessant per classificar però al sortir un llibre d'aquí, estudiat des d'aquí i per hàbitats, de mar, muntanya, de costa... Jo vaig veure que molta gent es va interessar pels ocells a partir d'aquest llibre i la prova és que va tenir molt èxit i que se'n van fer diverses edicions ampliades. La idea del llibre va sortir de l'editor, que era amic seu i li va encarregar per a la seva col·lecció de l'editorial Barcino. Jo li vaig passar moltes dades però la redacció era totalment seva, encara que vaig revisar les proves. La Carme Mola, que era la secretaria particular d'en Travé, va fer els dibuixos de la primera edició i després en la segona, tercera i quarta ja es van posar fotos de Lluís Pechuan de València, de l'Artur Sarró, i d'en José Ramon Pons Oliveras. Va ser un canvi: el primer llibre ornitològic català autèntic en una època diferent.

Com veu l'ornitologia actual i els canvis viscuts en els darrers anys?

Un canvi brutal; ho comentàvem amb el meu cosí, en Joaquim, el que havia passat i sorpresos que una cosa que vam començar de forma casolana tres nois joves als catorze o quinze anys com després s'ha expandit d'aquesta manera i especialment a Catalunya. Sempre semblava difícil que es pogués

Salvador Maluquer i Xavier Ferrer a l'Institut d'Estudis Catalans; 13 de juny de 2013.

fer una societat independent i ben feta que funcionés tenint en compte que hi havia la de Madrid i el centralisme i ara veient com funciona l'ICO i els treballs que es publiquen i els treballs publicats en revistes internacionals. Una cosa que ha canviat molt, per exemple, és que ara la majoria d'ornitòlegs dominen l'anglès.

Quina percepció té de l'estat i situació de l'ornitologia catalana vista per una persona com vostè, amb tants anys de trajectòria personal en aquest àmbit?

Que hem anat a millor a tot arreu i especialment a Catalunya. És un canvi molt dràstic. Em fa l'efecte que a Catalunya ha anat més ràpid que a d'altres llocs amb més tradició, com per exemple a França. Aquí hi ha més afició com passa a Anglaterra, que encara que molta gent no és sòcia, hi tenen afició i Catalunya va endavant i hi ha molta gent que fan tesis doctorals basades en ornitologia.

Vostè encara en fa alguna de sortida i mira ocells?

Sí, no són sortides pròpiament, però sempre miro ocells. En aquest moment a casa els poso menjar i vénen cada dia una parella de merles i un pit-roig i això que és un pati interior del Masnou. A part d'això, sempre estic pendent dels ocells; per exemple, quan passo pel Besòs anant cap al Masnou sempre miro quins ocells hi ha al mar. Als Aiguamolls de l'Empordà hi vaig sovint. Fa poc, al desembre, vaig estar a l'estany d'Ivars i també hi vaig veure estols grans de gralles, que feia molt temps que no veia.

RAÛL AYMÍ

Oryx
www.weboryx.com

T'apropem a la natura
Consulta i compra en www.weboryx.com les nostres ofertes

A Oryx compartim la teva afició i t'ofereim el consell expert sobre l'extensa oferta d'**equipament per el naturalista**, sobre la millor selecció de **prismàtics i telescopis** per ornitologia i observació de fauna i sobre els més de 15.000 títols de **llibres d'història natural** que podràs sol·licitar mitjançant la nostre web.

Oryx: la tienda del amante de la naturaleza
Balmes 71 · 08007 · Barcelona
T. +[34] 93 418 55 11 · F. +[34] 93 418 81 17

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

Crònica Ornitològica Juny - Novembre 2013

D'aquest període cal esmentar l'àguila cridanera de Pals que posteriorment es va observar al delta del Llobregat i que va permetre que molta gent la pogués observar. Com és habitual, el delta de l'Ebre, amb els limícoles accidentals i la predilecció que tenen per la finca DACSA, és sempre una aposta segura per visitar durant la tardor i d'aquest període cal destacar l'aparició de la daurada petita del Pacífic. Un passarell gola-negra a Girona ha estat d'interès pels ornitòlegs catalans, amb molts observadors que es van desplaçar a la ciutat durant la seva curta estada. Finalment, un altre punt de peregrinació per a molts ornitòlegs de casa nostra durant les darreres setmanes va ser el Turó de l'Home, al Montseny, amb l'objectiu d'observar i fotografiar els sits blancs i els pardals d'ala blanca.

Juny

El nombre de parelles reproductores de **flamenc** *Phoenicopterus roseus* al delta de l'Ebre aquesta temporada ha estat estimada en 609 parelles segons dades del PNDE, xifra molt per sota de les 2000-3000 parelles del darrers anys. Això s'atribueix probablement a la primavera freda i atípica d'aquest any. El dia 2 encara hi havia dos **falcons cama-rojos** *Falco vespertinus* a Cassà de la Selva, Gironès. Una de les sorpreses més destacades de la passada temporada de cria va ser la nidificació de la **gavina corsa** *Larus audouinii* a dues localitats noves. Una va ser a la Zona Franca de Barcelona, a l'anomenat antic estany del Prat, on s'hi van establir 69 parelles. L'altra zona va ser al port de Tarragona on n'hi havia 19. Així, pel cap baix, durant la present temporada es va calcular una població reproductora d'unes 8.500 parelles si comptem els nuclis més importants de la Punta de la Banya i port de Sant Carles de la Ràpita i també les més de 300 parelles de l'Illa del Molí al delta del Llobregat. El dia 1 encara es va veure el **territ rogenic** *Tryngites subruficollis* detectat des del 27 de maig a Migjorn, al delta de l'Ebre. També el mateix dia 1 hi havia un **gavià argentat de potes rosa** *Larus argentatus* a l'abocador de Solius, Llagostera.

Juliol

Una de les sorpreses d'aquest mes va ser l'albirament d'una **àguila imperial ibèrica** *Aquila adalberti* als secans entre

Joan Bernils

▲ **Paràsit cuallarg** *Stercorarius longicaudus* a Gallecs, Mollet del Vallès, 27/08/13, Joan Bernils. Jove en fase fosca. Marxa el dia següent en direcció sud a primera hora i probablement el mateix exemplar s'observa després al delta del Llobregat. La presència de paràsits a l'interior és un fet rar i encara sorprenent a Catalunya, i el paràsit cuallarg és l'únic dels quatre paràsits que es considera raresa i no es detecta cada any al principat. No obstant això, de les poques dades de paràsits de l'interior català, una proporció sorprenentment alta són precisament paràsits cuallargs, amb dades prèvies a Osona i a la Vall d'Aran.

la Granja d'Escarp i Seròs. Al delta de l'Ebre es van observar diversos limícoles interessants: tres **sisetes** *Tringa stagnatilis* els dies 11 i 12, un **territ de Temminck** *Calidris temminckii* el dia 20 i un **territ becadell** *Limicola falcinellus* el dia 30. També al delta de l'Ebre, hi havia un **fumarell alabanc** *Chlidonias leucopterus* el dia 18. Al delta del Llobregat els dies

29 i 30 es va veure el presumible híbrid entre **xatrac bengalí** *Sterna bengalensis* i **xatrac beclarg** *Sterna sandvicensis*. Els dies 30 i 31 es va observar un **estornell rosat** *Pastor roseus* al delta del Llobregat.

Agost

Es va observar un **pelicà** *Pelecanus onocrotalus* a Figueres el dia 31. Aquest mes

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

Ramon Aguilar

◀ **Falcó cama-roig** *Falco vespertinus*, Mas Bellesquard, Castelló d'Empúries, Alt Empordà, 02/09/13, Ramon Aguilar. Exemplar jove, caçant al costat de dos xoriguers comuns, sempre parant-se en un cablejat elèctric, i amb molta activitat. Tot i que aquesta espècie és de presència força habitual a la primavera, en canvi, a la tardor, és una espècie rara i difícil de detectar, sense observacions la majoria d'anys.

▼ **Siseta cendrosa** *Xenus cinereus*, La Rogera, Castelló d'Empúries, Alt Empordà, 02/09/13, Ramon Aguilar. Única i breu observació rebuda d'aquesta espècie que només va romandre dos dies a la zona. La siseta cendrosa és dels limícols rars d'aparició regular a Catalunya, però llevat del delta de l'Ebre, on molts anys ha hivernat algun exemplar, continua sent una raresa molt destacable a la resta de localitats. Destaquen els aiguamolls de l'Empordà, amb 9 citacions (5 homologades pel CR-SEO), però també s'ha detectat al delta del Llobregat i al port de Tarragona.

Ramon Aguilar

se'n va observar una el dia 26. El dia 28 hi havia un **estornell rosat** a Migjorn, delta de l'Ebre.

Setembre

Els darrers anys el **territ rogenic** ha esdevingut una raresa "típica" de setembre, i 2013 no n'ha estat una excepció, amb dos exemplars presents des de l'agost i fins el 8 de setembre prop de Migjorn, al delta de l'Ebre, i un els dies 20 i 21 al mateix lloc. De la mateixa manera, el **territ pectoral** *Calidris melanotos* es va observar de forma quasi continuada a partir del dia 8 fins a primers d'octubre, amb almenys quatre exemplars al delta de l'Ebre, un als aiguamolls de l'Empordà i dos al delta del Llobregat, i també es va detectar l'**escurafascons becfí** *Phalaropus lobatus* a la Punta de la Banya. La **siseta cendrosa**, menys previsible que les anteriors espècies, es va veure a la Rogera, aiguamolls de l'Empordà, els dies 2 i 3, i a la Tancada, delta de l'Ebre, el dia 23. El limícol més interessant, però, va ser la **daurada petita del pacífic** *Pluvialis fulva* que ja s'havia localitzat a l'agost. El dia 10 es

va ser força interessant poder comprovar la nidificació del **rascllet** *Porzana pusilla* als aiguamolls de l'Empordà amb observacions de dues llocades durant bona part del mes. Els primers dies d'aquest mes encara es va veure un **territ becadell** al delta de l'Ebre, possiblement l'exemplar vist el juliol. Es van observar **territs pectorals** *Calidris melanotos* als Aiguamolls a partir del dia 22 i fins el 28, i al delta del Llobregat a partir del dia 24. El dia 25 van aparèixer dos **territs rogenics** *Tryngites subruficollis* a la finca DACSA de Migjorn a Sant Jaume d'Enveja, delta de l'Ebre, que es van veure fins a finals de mes. I en aquesta mateix lloc també es va detectar una **daurada**

petita del Pacífic *Pluvialis fulva* des del dia 28, també fins a finals de mes. Durant aquest mes es va observar un **escurafascons becfí** *Phalaropus lobatus* també al delta de l'Ebre. El dia 27 es va trobar un **paràsit cuallarg** *Stercorarius longicaudus* a Gallecs, Mollet del Vallès, Vallès Oriental, que va marxar l'endemà al matí i que es va tornar a veure després al delta del Llobregat. Com és habitual en els darrers anys, es van observar diverses **cueretes citrines** *Motacilla citreola*. Les dues primeres es van observar el dia 23 als Aiguamolls; presumiblement aquestes mateixes encara estaven al mateix lloc dos dies més tard, i van augmentar a tres el dia 27. Al delta del Llobregat

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

va fotografiar una **àguila imperial ibèrica** *Aquila dalberti* a Boumort; entre els rapinyaires destaquen també tres observacions de mascles d'**arpella pàl·lida russa** *Circus macrourus* els dies 11 i 21 a la Noguera, Tarragona i Vilallonga de Ter, respectivament. Si bé l'espècie és regular en pas prenupcial, en pas postnupcial continua sense detectar-se la majoria d'anys. El dia 19 es va trobar una **guatlla maresa** *Crex crex* morta a l'abocador del Garraf. Els dies 7 i 8 es va detectar un **xatrac de bec groc** *Sterna sp.* al delta del Llobregat, on també hi havia un **ànec canyella** *Tadorna ferruginea* el dia 21. Entre els passeriformes destaca una **boscarla d'aigua** *Acrocephalus paludicola* al delta del Llobregat el dia 9, que constitueix l'única dada postnupcial de 2013 d'aquesta espècie que ha esdevingut regular a la primavera. Com en els anys anteriors, les observacions de **cuereta citrina** han anat apareixent al llarg del mes, amb dades al delta de l'Ebre entre el 7 i el 19, i altres al delta del Llobregat i als aiguamolls de l'Empordà entre el 21 i el 24. Destaca un **tallarol xerraire** *Sylvia curruca* a Sant Adrià del Besòs el dia 14.

Octubre

El mes va començar amb una fals auguri: el dia 8 es va anellar un **mosquiter de doble ratlla** *Phylloscopus inornatus* a

Jorina Tenorio

▲ **Daurada petita del Pacífic** *Pluvialis fulva*, Finca DACSA, Sant Jaume d'Enveja, Montsià, 28/08/13, Jordi Martí-Aledo. Observada regularment fins a finals de setembre i principi d'octubre (9/10). Posteriorment tornada a detectar el 30 de novembre. Durant molt temps les daurades petites del Pacífic i americana *Pluvialis dominica* s'havien tractat conjuntament i les observacions sovint s'homologaven com a *Pluvialis fulva/dominica*, sense poder precisar l'espècie. Actualment és rar que una daurada petita no s'identifiqui a nivell d'espècie i això permet conèixer millor els seus patrons d'aparició, que difereixen d'una espècie a l'altra. Així, a Canàries, l'Atlàntic ibèric i el Cantàbric la daurada petita americana està esdevenint una raresa d'aparició anual durant el pas postnupcial, mentre continua essent molt rara al Mediterrani ibèric i a les Balears, que aglutinen la majoria d'observacions primaverals. La daurada petita del Pacífic, en canvi, concentra les seves poques observacions al Mediterrani ibèric entre agost i març, i és encara més rara a la resta del territori.

Girona que, seguit d'un altre anellament el dia 11 a la Vall Fosca, Pallars Jussà, i dos exemplars als aiguamolls de l'Empordà el 13 i el 15, pronosticaven una tardor excepcional per a l'espècie, coincidint amb el que passava a la resta de la península Ibèrica i l'oest d'Europa en general. Però no va ser el cas i, de fet, no va aparèixer cap altre individu en tot el mes. Les úniques observacions desta-

cables van ser els dies 13 i 14 quan a l'estany d'Ivars es va detectar un **tetolet beclarg** *Limnodromus scolopaceus* i als estanys d'en Jordà, Garrotxa, apareixia el segon **tallarol xerraire** de la tardor. Fins i tot la **daurada petita del pacífic**, que la primera meitat del mes encara era al delta de l'Ebre, no es va detectar més. La segona meitat d'octubre va estar marcada per l'absència d'espècies rares, només trencada el dia 31 per l'arribada de dues **oques rialleres grosses** *Anser albifrons* als aiguamolls de l'Empordà, com ja és habitual els darrers anys.

Jordi Bernadó

◀ **Passerell golanegre** *Carduelis flammea cabaret*, Girona, Girona, 18/11/13, Joaquim Martínez. Posteriorment vist per G.Dalmau, M.A.Fuentes i altres. Vist regularment al mateix lloc fins el 24 de novembre. El dia 23 de novembre capturat i anellat per Gabriel de Jesús. Es tracta del segon anellament efectuat a Catalunya després de l'exemplar capturat a Sant Ponç, Clariana de Cardener, Solsonès, l'11 de març de 2008. Anteriorment s'havia efectuat alguna altra captura a Catalunya, com un exemplar caçat a Vic el gener de 1991 que es conserva dissecat.

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

Isabel Oltra

▲ **Arpella pàl·lida russa** *Circus macrourus*, Serra de Bellmunt, Montgai, Noguera, 11/09/13, Isabel Oltra. Mascle adult en migració. És una espècie escassa, però d'aparició regular a Catalunya durant el pas primaveral, quan s'observa pràcticament cada any a l'Empordà i puntualment a altres indrets. En pas postnupcial és més rara i irregular, amb algunes citacions des d'agost fins a novembre. Aquesta tardor destaca per les tres observacions de mascles adults que s'han fet.

Thomas Küppel

▲ **Territ becadell** *Limicola falcinellus*, El Violí, Sant Jaume d'Enveja, PN Delta de l'Ebre, 30/07/13, David Bigas i Thomas Küppel. Adult en plomatge estival. S'observa per la zona almenys fins els dia 4 d'agost.

Novembre

L'arribada de novembre, en canvi, va revifar les observacions de rareses. A primers de mes es va detectar una petita arribada de **mosquiter de doble ratlla**, amb exemplars a Girona el dia 1, a Sils el dia 4 i a la Roca del Vallès els dies 7 i 8, amb un total de set exemplars detectats aquesta tardor. El mateix dia 7 hi havia una **piula grossa** *Anthus richardi* a cal Tet, l'única reportada durant aquest pas, i el dia 10 es va fotografiar un **xatrac reial** *Sterna maxima* a la desembocadura del Ridaura. La màxima activitat fou a mitjans de mes, quan la demarcació de Girona va copsar l'atenció de *twitchers* i *llisteros* de Catalunya a tres localitats: als arrossars de Pals el dia 17 hi va aparèixer una **àguila cridanera grossa** *Aquila clanga* que hi va romandre fins al dia 24, esdevenint l'única dels darrers anys que l'han pogut observar nombrosos ornitòlegs; el dia 18 es va localitzar a Girona un **passarell golanegre** *Carduelis cabaret* que va ser visible a la zona fins el dia 24, i el dia 19 un **sit blanc** *Plectrophenax nivalis* i un **pardal d'ala blanca** *Montifringilla nivalis* compartien el mateix lloc d'estada al cim del Turó de l'Home, però la sorpresa va

Pau Garcia

▲ **Sit blanc** *Plectrophenax nivalis* i **pardal d'ala blanca** *Montifringilla nivalis*, Turó de l'Home, Fogars de Montclús, Vallès Oriental, 19/11/13, Josep Bel. Molt poques vegades a Catalunya hem tingut l'ocasió de fotografiar conjuntament aquestes dues espècies escasses, i aquesta oportunitat ha arribat fora de la distribució habitual de les dues espècies. El pardal d'ala blanca s'observa generalment en cimes de muntanyes i massissos del Pirineu i més rarament a zones més meridionals, com el massís del Montseny o Montserrat. El sit blanc és una raresa d'aparició pràcticament anual a Catalunya, on s'observa en dos tipus de localitats ben diferents: moltes observacions són a terra baixa i en localitats costaneres ben prop del mar, especialment a les platges, mentre una altra part són zones d'alta muntanya, algunes vegades enmig d'estols de pardal d'ala blanca. En aquesta ocasió, es va observar un pardal d'ala blanca al Turó de l'Home a partir del 10 de novembre, i el 19 semblava que l'havia substituït un sit blanc. La sorpresa era major el dia 20 quan es descobria que a la zona hi havia 2 sits i 2 pardals, els següents dies s'hi van albirar fins a 7 pardals d'ala blanca menjant junts i bastant confiats. Els ocells van romandre al Montseny durant alguns dies, fet que va possibilitar que molts ornitòlegs els poguessin observar i fotografiar. Els sits es van observar fins el dia 23 de novembre mentre que algun pardal encara es podia veure a principis de 2014.

NOVETATS AVIFAUNÍSTIQUES

ser el dia 20 quan hi havien dos sits blancs i fins a set pardals d'ala blanca! Desenes d'ornitòlegs van passar pel cim del Montseny fins que el dia 23 es va veure per última vegada un sit blanc a la zona. Després d'una setmana sense novetats destacables, el dia 30 es va relocalitzar l'ànguila cridanera grossa al delta del Llobregat, on també s'hi trobava un somorgollaire *Uria aalge*, mentre al delta de l'Ebre es va trobar un ànec glacial *Clangula hyemalis* i hi reapareixia la daurada petita del pacífic, tres mesos després de la primera observació a la zona. Durant tot el mes s'observaven les oques rialleres grosses als aiguamolls de l'Empordà.

MARTÍ FRANCH & RAÜL AYMÍ
 Fonts:
www.ornitho.cat
www.reservoirbirds.com
www.rarebirdspain.net

Victor Estrada

▲ Àguila cridanera *Aquila clanga*, Arrossars de Pals, Pals, Baix Empordà, 17/11/13, Miquel Àngel Fuentes i Gerard Dalmau. Exemplar jove observat a Pals fins el dia 24 de novembre; posteriorment s'observa el dia 30 de novembre al delta del Llobregat. Es tracta d'una espècie d'aparició escassa a Catalunya, encara, que durant els darrers anys sabem que almenys un exemplar, el famós exemplar Tönn d'Estònia que hiverna al Fondo (Alacant), sobrevola la nostra geografia. Les tres citacions homologades a Catalunya fins a l'actualitat són als Aiguamolls (novembre de 1992) i delta de l'Ebre (desembre de 1993 i hivern 1995-96).

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

SEO/BirdLife 2012

Atlas de las aves en invierno en España 2007-2010

Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente-SEO/ BirdLife, Madrid, 816 pp.

El llibre va sortir a la venda el 22 de març de 2013 editat a Madrid per l'Organismo Autónomo Parques Nacionales, i amb l'equip editorial de Juan Carlos del Moral, Blas Molina, Ana Bermejo i David Palomino amb il·lustracions de Juan Varela. És molt recomanable comprar-lo ja que costa 45€ (40€ per als socis de SEO/BirdLife) per a un llibre de 816 planes amb molts mapes, gràfics i il·lustracions i que tracta 407 espècies amb informació quasi tota inèdita.

El repte d'afrontar la cobertura de 5.600 quadrats UTM de 10x10 km amb solament 1.071 observadors va portar als responsables de l'*Atlas* a una metodologia d'aproximació quantificada mitjançant un mostreig pseudo-estratificat de 2.121 quadrats (38% del total) triats de forma el més aleatòriament possible. Els mapes són modelitzacions en base a

les dades ornitològiques de 1.880 quadrats (33,5% del total) i a 75 descriptors ambientals.

De les quatre fases d'un atlas (metodologia, treball de camp, anàlisi dels resultats i realització del producte final), les tres primeres van ser fetes sòlidament mentre que en la meua opinió, la fase final és la que trontolla més. Sobre la validesa del treball i dels mapes ob-

tinguts en base a la modelització, una prova potent és la comparació amb l'atles català d'hivern. Ambdós atles quasi són contemporanis, i a més el català va ser més potent en l'esforç de mostreig al poder disposar de l'ordre d'entre 5 i 7 observadors més per quadrat que no l'espanyol. El Dr. L. M. Carrascal ha fet de forma personal la comparativa cartogràfica a ull de totes les espècies així com correlacions quantitatives (corregides les escales i la finesa) per a una dotzena d'elles. Els resultats inèdits obtinguts són grans similituds cartogràfiques, i correlacions altíssimes entre ambdós atles, que confirmen la validesa del treball de camp i la cartografia. Hi ha, però, una

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

opinió estesa entre molts ornitòlegs en què al llibre hi manquen els mapes de les presències reals de les espècies. El maquetat actual del llibre hauria permès aquests mapes addicionals, sense un augment del nombre de planes.

La sensació que tinc a l'examinar el llibre és que li ha mancat un any més de sedimentació. Just obrir la publicació, (pàg. 5) el llibre està dedicat a Ramon Sáez Royuela i a Salvador Maluquer In memoriam! Els editors evidentment varen confondre els cosins Maluquer. Em consta que la família Maluquer va comunicar l'errada. Una altra mostra que indica la manca de temps en l'elaboració són els textos de les espècies, excessivament heterogenis i on ha mancat una feina editorial estreta i curiosa. Fixeu-vos en alguns dels autors que escriuen varies espècies, alguna de les quals el text explica molt poca cosa més del que es veu en el mapa. Alguns autors fins i tot varen disposar solament d'un parell de dies per escriure el text. Un altre factor indicador de pressa en l'acabament de l'edició van ser les escales i llegendes dels mapes alguna de les quals intitolades "Presencia" no indiquen citacions observades, sinó presències de distribució potencial. Aquest és el cas de més d'una vintena d'exemples la major part de les espècies poc comunes però també d'altres com el pardal d'ala blanca, el xot, el bitó, el faisà, etc. Per exemple, en l'alosa becuda surt el punt d'Alfés, on s'ha extingit l'espècie i a més va ser un quadrat no mostregat.

Del total de 407 espècies no s'ha modelitzat de forma quantitativa cap de les 34 rareses, ni 41 de les 76 espècies escasses, ni 27 de les 238 comunes, i solament s'han modelitzat 4 de les 59 espècies exòtiques. A l'annex 5, pàg. 796, s'indica la bondat de l'ajust al model, la qualitat de la cartografia, els detalls del mostreig, i dades addicionals com en alguns casos les tendències poblacionals de les espècies. Ens hagués agradat que al costat del mapa hi figurés algun indicador (quantitatiu o qualitatiu) del grau de validesa del model cartogrà-

fic. Així, per exemple, el pela-roques, el cruixidell o el flamenc tenen molta validesa, mentre l'oreneta cuablanca, la xixella o el pinsà mec tenen els valors més baixos. Globalment però els autors de l'Atlas diuen en la metodologia que la qualitat de l'ajust globalment oscil·la entre acceptable i excel·lent. Alguns dels patrons de distribució ibèrics que m'han semblat curiosos o sorprenents (en alguns casos caldria reexaminar-los), són els del tudó, la tórtora turca, la garsa, la perdiu, la guatlla, l'arpella pàl·lida, la verderola, la mallerenga cuallarga, les mallerengues d'aigua i carbonera, el lluer, els pardals roquer i xarrec, el repicatalons, i alguns tallarols.

M'ha agradat força la informació dels annexos, així com la inclusió de diversos articles sintètics sobre aspectes ornitològics i/o biogeogràfics extrets de les dades de l'Atlas. En especial com a zoogeògraf he apreciat l'article de L.M. Carrascal y D. Palomino on analitzen la riquesa de les espècies hivernants a Iberia, així com l'estacionalitat i el determinisme ambiental. Aporten dos mapes ibèrics detallats del nombre total d'espècies per quadre de 10x10km, a l'hivern i a l'època de reproducció. També treuen la conclusió que dins dels factors ambientals determinants de la riquesa d'espècies a l'hivern "los efectos de la estructura del paisaje y usos del suelo, vinculados con las preferencias de hábitat de las especies, tuvieron mucha más importancia por sí mismos que aquellos asociados directamente con el clima". El mapa amb el nombre total d'espècies hivernants a l'Espanya peninsular mostra patrons interessants. Destaquen el fet ja conegut que el sector més important rau a Extremadura i Huelva. Ja és coneixien també el paper d'hivernada de sectors puntuals a València i Alacant. En canvi, molt més desconegut és el paper de Toledo, Navarra, Saragossa i sud d'Osca, juntament amb les províncies de Salamanca, Lleó i Zamora.

Es nota el pes important que en la publicació ha tingut l'Atlas dels ocells de Catalunya a l'hivern, ja que és una obra força citada i a més es veu la influència

en alguns temes de la maqueta com per exemple en els hàbitats. M'hagués agradat que a l'Atlas espanyol per a alguna espècie irruptiva com el lluer, el durbec, la griva cerdana, el pinsà mec o el trencapinyes, hi haguessin sortit els mapes de distribució de cada hivern per separat, tal com ho va fer l'atlas català per a onze espècies. També m'hagués agradat que per alguna espècie puntual com la cuereta blanca s'hagués inclòs un mapa amb la presència de la subespècie *Motacilla alba yarrellii* a Ibèria.

Deixant de banda els ocells aquàtics, sembla interessant detectar les espècies on, a nivell peninsular, Catalunya apareix com àrea d'hivernada important. Sense pretendre ser exhaustiu, les que m'han semblat més característiques són: la baldriga mediterrània, l'esperver, l'astor, el picot negre, l'estornell vulgar, el pinsà comú, el gratapalles, i les pirinenques com el gall fer, les perdius xerra i blanca i el mussol pirinenc. Un altre grup important el conformen espècies amb nucli poblacional important a les comarques tarragonines com és el cas de l'àguila cuabarrada, el tord comú, els tallarols capnegre i de casquet, la cadenera i el gafarró.

En resum, un llibre molt interessant amb moltíssima informació inèdita en gràfics, mapes i textos que, per primer cop, mostren els patrons dels ocells a l'hivern en territori espanyol. Considero que la seva compra és altament recomanable.

XAVIER FERRER

NOVETATS BIBLIOGRÀFIQUES

ORYX esponsoritza la secció novetats bibliogràfiques

Saurola, P., Valkama, J. & Velmala, W. 2013.

Suomen Rengastusatlas I. *The Finnish Bird Ringing Atlas, Vol. 1.*

Helsinki: Finnish Museum of Natural History and Ministry of the Environment, 551pp.

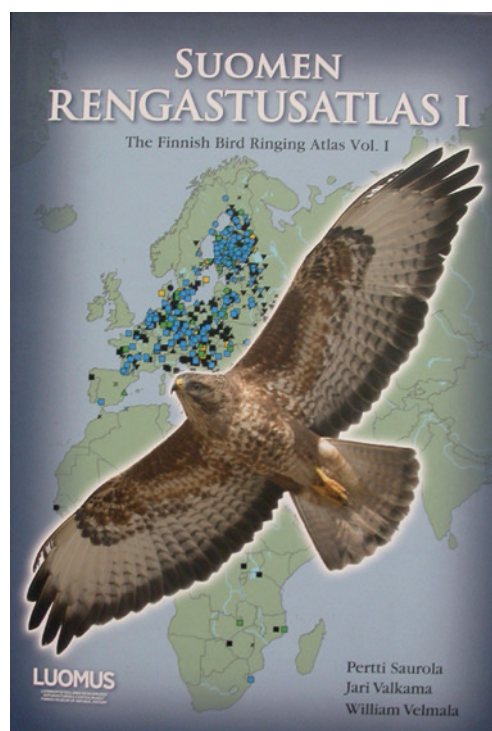
l'atles d'ocells anellats a Finlàndia (més o menys com es podria traduir el títol d'aquest llibre), ve a completar i actualitzar un altre país en el que en altres s'ha anomenat atlas de migració. És el primer volum i cobreix els no-passeriformes, des dels cignes fins als paràsits.

Finlàndia és un país que compta amb una extensa experiència en l'anellament d'ocells i aquest llibre recull els resultats del període 1913-2007 amb més de 10 milions d'ocells anellats i més d'un milió de recuperacions. El gruix principal del llibre descriu els resultats de les recuperacions obtingudes per a un total de 125 espècies. Abans, però, de descriure els moviments migratoris per espècie hi trobem una llarga introducció amb explicacions genèriques del per què anellem ocells i per a què serveix l'anellament. També hi ha un capítol sobre la història de l'anellament a Europa, els inicis amb Mortensen, el paper d'EURING i la història de l'anellament a Finlàndia. Hi ha un reconeixement especial sobre les persones que més han significat com a anelladors en aquest país i és curiós de saber que des de 1971 hi ha instaurat un premi honorífic a "l'anellador de l'any". Dins d'aquest apartat hi trobem referències ben curioses de personalitats rellevants d'aquest país. Així, per exemple, hi podem trobar una foto d'un dels primers anelladors de *Strix uralensis*, Juhani Koivu, un capità de l'armada que mai no va resultar ferit durant la seva carrera militar però, en canvi, va rebre ferides en diverses ocasions de les ferotges femelles d'aquest mussol en apropar-se al seu i niu i es mostra una foto amb la cara ensangonada. Un altre dels personatges més rellevants de l'anellament a Finlàndia és Pertti Saurola, un dels coautors d'aquest atlas, cap de l'oficina d'anellament d'aquest país durant 27 anys (1974-2001), president d'Euring (1981-1995) i anellador des dels quinze

anys. Saurola, avui dia ja jubilat i amb 75 anys, manté encara el mateix esperit i entusiasme per l'anellament que tenia en els seus inicis i també conserva part de l'agilitat per pujar als arbres de gran altura per anellar els polls d'àguila pescadora.

l'atles fa una síntesi de la informació generada per l'anellament i recuperacions fins a 2007 i curiosament no inclou les recuperacions d'ocells anellats a l'estranger i trobats a Finlàndia. El tractament per a cada espècie és similar amb una figura inicial amb l'evolució del nombre d'anellaments i totals acumulats, i figures sobre les condicions i les causes de les recuperacions. També hi ha mapes que il·lustren els moviments de cada espècie. Al final de cada espècie hi ha dues taules, una ofereix el nombre d'ocells anellats, proporció d'ocells anellats com a polls, nombre total de recuperacions, i si les recuperacions són dintre del país o a l'estranger. L'altra taula mostra els rècords de longevitat, de distàncies i indica els països de recuperació extrems (més al sud, a l'est, etc.). Per als que ens interessin aquestes coses podem saber per exemple que el rècord de longevitat per a l'àguila daurada és de 27 anys, 10 mesos i 20 dies.

La llargada dels textos per espècie depenen de la informació disponible i les més ben conegudes com l'astor tenen fins a 22 figures i 2 taules! En general l'exposició de les dades és força clara i encara que el text està escrit en finlandès,

tots els peus de taules i figures porten traducció en anglès i tots els capítols tenen un resum en anglès de manera que la comprensió del llibre és bona. Cada espècie està il·lustrada amb dibuixos de diferent qualitat (la majoria en blanc i negre) de l'artista i famós especialista en rapinyaires Dick Forsman.

En resum, es tracta d'un dels millors atles de migració publicats fins ara (amb permís de l'atles britànic) molt recomanable per als que ens interessa l'anellament, la migració i aspectes relacionats; llàstima que no hi apareguin encara els passeriformes pels quals haurem d'esperar al pròxim volum.

RAÜL AYMÍ

AGENDA

PROGRAMA DE CURSOS

Cursos flash d'introducció a l'ornitologia del Parc de Collserola

Organitza: ICO/Parc Natural de Collserola.

Lloc: Parc Natural de Collserola.

Classes teòriques: Centre d'Informació del Parc de Collserola (a 5 min. de l'estació de Ferrocarrils Catalans Baixador de Vallvidrera).

Hora de trobada: dissabte a les 8 al Centre d'Informació del Parc de Collserola.

Dates: 25 i 26 de gener de 2014.

Horaris: Dissabte 25, de 8:30-14h (sortida de camp) i de 15:30h-18:30h (sessió teòrica). Diumenge 26, 8:30-14h (sortida de camp).

Curs d'Introducció a l'Ornitologia (Collserola)

Organitza: ICO/Parc Natural de Collserola.

Lloc: Parc Natural de Collserola.

Classes teòriques: Centre d'Informació del Parc de Collserola (a 5 min. de l'estació de Ferrocarrils Catalans Baixador de Vallvidrera).

Hora de trobada: dissabte 8 de març a les 8:30h al Centre d'Informació del Parc de Collserola.

Dates: dissabtes 8 i 22 de març, 5 i 12 d'abril de 2014.

Horaris: 8:30h-18:30, incloent-hi part pràctica (matins) i teoria (tarda), amb descans per dinar.

Curs d'Identificació d'Ocells (Delta del Llobregat)

Organitza: ICO/Consorci per a la

Protecció i Gestió dels Espais Naturals del Delta del Llobregat.

Lloc: Espais Naturals del Delta del Llobregat.

Classes teòriques: Edifici Canadà. Parc empresarial de Viladecans (Viladecans)

Dates: dissabtes 26 abril, 10, 17 i 31 de maig, 14 i 21 de juny de 2014

SORTIDES

Sortida al Delta de l'Ebre

Dates: 29 i 30 de març de 2014

Horari: dissabte de 8h-13:30h i de 16h-19h, diumenge de 7:30h-13:30.

Lloc: Trobada a les 8h a Deltebre. Desplaçaments amb cotxes particulars a diferents punts del Delta.

Més informació: <http://www.ornitologia.org/ca/queoferim/formacio/programa.html>

FORMULARI DE SUBSCRIPCIÓ PER AL 2014. Vull fer-me soci de l'ICO per al 2014 per la qual cosa rebré: Revista Catalana d'Ornitologia, l'Anuari d'Ornitologia i l'Abellerol. Si us plau afegiu les meves dades al directori de subscriptors.

Tipus de quota¹ Familiar (52,5 €) Nom de la parella _____

Individual (35 €) Reduïda² (17,5 €) Europa, individual (42 €)

Nom i cognoms _____

Adreça _____ Ciutat _____

Codi postal _____ Tel. _____ Correu electrònic _____

Domiciliació bancària En/Na: _____

Autoritzo el Banc/Caixa: _____

Entitat Agència Control Número de compte

domiciliat a _____ carrer/plaça _____

perquè carregui en aquest compte bancari del qual sóc titular l'import de les quotes anuals que em pertoquin com a soci subscriptor de l'Institut Català d'Ornitologia.

Signatura: _____

_____ a _____ de _____ de 201_____

¹Tots els socis amb domiciliació bancària tindran un 10% de descompte. ²La modalitat de quota reduïda inclou els menors de 19 anys, estudiants fins a 23 anys, pensionistes i aturats. En cada cas cal justificar convenientment aquesta situació.

Institut Català d'Ornitologia
 Museu de Ciències Naturals de la Ciutadella
 Passeig Picasso, s/n
 08003 Barcelona
 Tel.: 93 458 78 93
 Correu electrònic: ico@ornitologia.org
 Pàgina web: www.ornitologia.org